

JEMAPEL & JEMANFU

Critica Rațiunii Insuficiente și Inutile

Vol. II

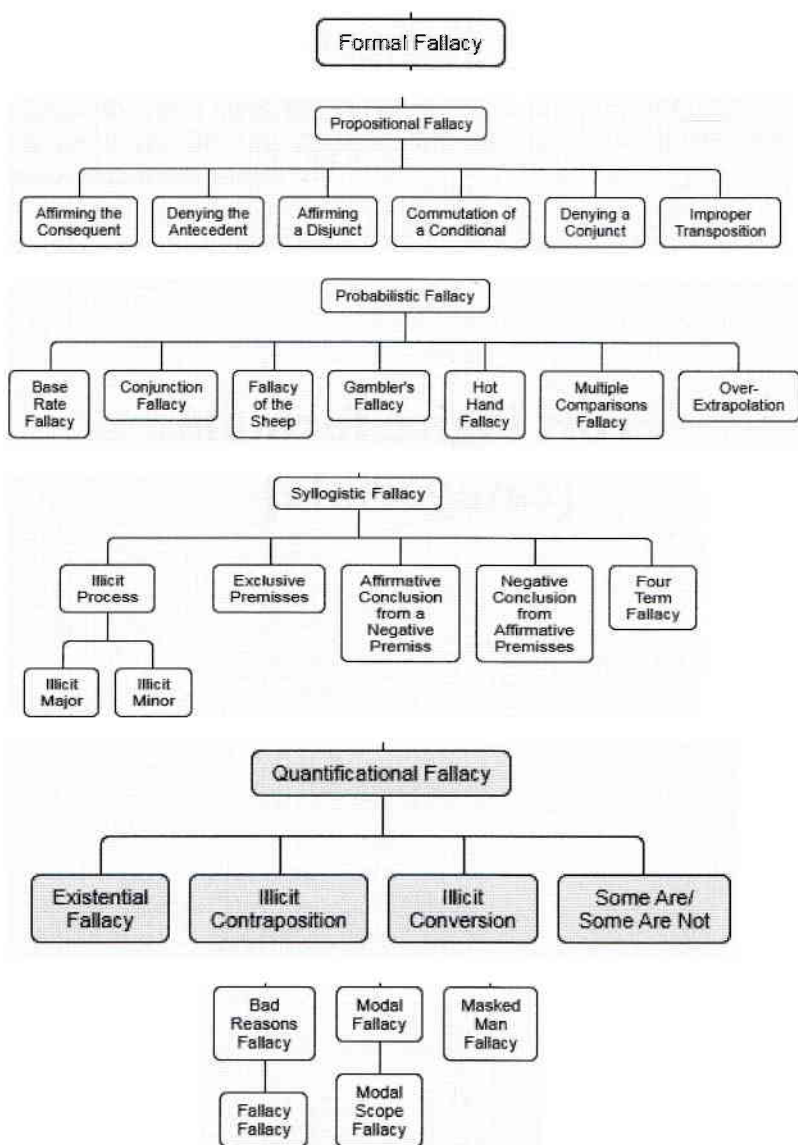
Logică și bune maniere

O dramă, cum putem greși în 500-600 feluri, - Oh, dear...

Cuprins

Cuvânt înainte	2
Introducere	3
Prefață	6
Ce este Logica?	7
Erori logice Formale (Catoriale)	13
Erori logice Informale (Argumentative)	53
Erori Cognitive (Contextuale)	195
Anexe	263
Concluzie	290
Contact	291
Bibliografie	

Erori logice formale (catoriale)

Cuprins

Erori logice formale

Despre erorile logice formale	17
--	-----------

Erori logice silogistice

Procesul ilicit	19
Termenul minor ilicit	19
Termenul de mijloc ilicit	20
Concluzia afirmativă din premise negative	20
Concluzia negativă din premise afirmative	21
Premisele exclusive	22
Premisele contradictorii	23
Negarea antecedentului (1)	24
Asumarea concluziei	25
Silogismul cu patru termeni	25
Substituția ilicită	27

Erori logice propozitionale

Afirmarea consecventului	30
Negarea antecedentului (2)	31
Apelul la disjuncție	31
Comutarea unui condițional	32
Negarea unui conjunct	33
Transpunerea incorectă	34
Excesul condițiilor	35

Erori logice probabilistice

Neglijarea ratei de bază	36
Ignorarea dimensiunii	37
Eroarea jucătorului	38
Comparația eronată	39
Comparațiile multiple eronate	39

Erori logice de cuantificare

Reprezentarea existențială	42
Contrapozitia ilicită	43
Conversia falsă	44
Problema cu <i>unii</i>	45
Cuantificarea ascunsă	46
Dovada prin exemplu	47

Diverse

Apelul la natural	48
Negarea premiselor	49
Dovada negativă	49
Eroarea necesității	50

Despre erorile logice formale^{[8][11][15]} [en. Formal Fallacies]

Cităm mai jos câteva definiții:

“Eroarea formală este un argument deductiv care nu este valid. Este un model de raționament care este întotdeauna greșit. Eroarea formală are întotdeauna un defect în structura sa logică. Prin urmare, o numim eroare logică. În eroarea formală, concluzia nu este susținută de premise. Deducerea este greșită, deci nu există niciun argument logic.”^[84]

“În filozofie, o eroare formală, eroare deductivă, eroare logică [lat. non sequitur, en. It Doesn't Follow, ro. Nu decurge] este un model de raționament invalidat de un defect al structurii sale logice care poate fi exprimat într-un sistem logic standard, de exemplu logica propozițională. Acesta este definit ca un argument deductiv care este invalid.

O eroare formală este o eroare în care deducerea merge prost și nu mai este un proces logic. Acest lucru nu poate afecta adevărul concluziei, deoarece validitatea și adevărul sunt separate în logica formală.

În timp ce un argument logic este un “non sequitur” dacă și numai dacă este invalid, termenul “non sequitur” se referă de obicei la acele tipuri de argumente invalide care nu constituie erori formale acoperite de anumiți termeni (de exemplu, afirmarea consecințelor). Cu alte cuvinte, în practică, “non sequitur” se referă la o eroare formală fără nume.

O eroare formală este în contrast cu o eroare informală care poate avea o formă logică validă și totuși să fie eronată, deoarece una sau mai multe premise sunt false. O eroare formală poate avea o premisă adevărată, dar o concluzie falsă.”^[85]

Erori logice silogistice^{[8][11][15]} [en. Syllogistic Fallacy]

Motto: *"Pălinca este darul lui Dumnezeu pe Pământul acesta, ceea ce înseamnă că eu nu sunt dependent, ci credincios!"* – Anonim.

Ne cerem scuze dar se impune puțină terminologie pentru ce va urma. Un **silogism**(categorial) este un argument care are exact două premise și o concluzie, anume termenul **minor**, **major** și **concluzia**. Un exemplu:

Toți grădinarii iubesc natura. - **Termenul minor**
Unii iubitori de natură sunt ecologiști activi. - **Termenul major**
Deci, unii grădinari sunt ecologiști activi. - **Concluzia**

Aici *ecologist activ* este termenul major, termenul minor este *grădinar* iar termenul de mijloc este *iubit de natură*. Este destul de clar, **subiectul** concluziei se numește **termenul minor/premisa minoră**, **predicatul** concluziei se numește **termenul major** sau **premisa majoră** iar termenul care apare numai în premise se numește **termenul de mijloc**.

Alt exemplu:

Filosofii nu sunt elefanți.
Toți elefanții sunt mamifere.
Prin urmare, filosofii nu sunt mamifere.

Comentariu: Deși este adevărat că nu există filosofi care sunt elefanți (această statistică trebuie verificată exhaustiv și pînă la publicare posibil să apară un filosof care s-o ruineze) și că toți elefanții sunt de fapt mamifere, acestea nu neagă faptul

că filosofii sunt mamifere. Interesant! (tema de casă: aflați termenul minor, major și de mijloc. Succes!).

Procesul ilicit [en. Illicit Process] – Dat fiind un silogism cu 3 termeni, se pare ca putem greși în 3 feluri, deci mai exact în toate felurile...

• **Termenul minor ilicit**^[88] [en. Illicit Minor] – Eroare formală comisă într-un silogism categoric care este invalid deoarece termenul său minor este nedistribuit în premisa minoră, dar distribuit în concluzie. Această eroare logică are următoarea formă de argumentare:

Toate A sunt B.

Toate A sunt C.

Prin urmare, toate C sunt B.

Exemplu:

Toate pisicile sunt feline.

Toate pisicile sunt mamifere.

Prin urmare, toate mamiferele sunt feline.

Termenul minor aici este *mamiferul*, care nu este distribuit în premisa minoră "*Toate pisicile sunt mamifere*", deoarece această premisă definește doar o proprietate a unor mamifere (adică, sunt pisici). Cu toate acestea, în concluzia "*Toate mamiferele sunt feline*", mamiferele sunt distribuite (este vorba despre toate mamiferele fiind feline). Se dovedește a fi falsă de către orice mamifer care nu este o felină; de exemplu, un câine.

Alt exemplu:

Plăcinta este bună.

Plăcinta este nesănătoasă.

Astfel, toate lucrurile bune sunt nesănătoase.

- **Termenul de mijloc ilicit** ^[87] [en. Illicit/Undistributed Middle] – Mijlocul nedistribuit/ilicit este o eroare logică deductivă în care termenul de mijloc al unui silogism nu este distribuit în cel puțin una dintre premise. Un termen este "distribuit" atunci când o propoziție spune ceva despre tot ceea ce desemnează termenul. Un silogism nu este valid dacă ambii termeni de mijloc sunt nedistribuiți. Știm, pare complicat, dar Mr. Madsen Pirie^[14] ne ajută ilustrând eroarea mijlocului nedistribuit cu acest argument:

"Pentru că toți caii au patru picioare și toți câinii au patru picioare, deci toți caii sunt câini. Atât caii, cât și câinii sunt într-adevăr cu patru picioare, dar niciunul dintre ei nu ocupă întreaga clasă de ființe cu patru picioare. Acest lucru lasă în mod convenabil loc pentru cai și câini să fie diferiți unul de celălalt și de alte ființe care ar putea să fie în clasa cu patru picioare."

- **Concluzia afirmativă din premise negative** [en. Affirmative Conclusion from a Negative Premiss] – O eroare formală comisă într-un silogism categoric, invalid deoarece termenul său major este nedistribuit în premisa majoră, dar distribuit în concluzie. Are următoarea formă de argumentare:

1. Toate A sunt B
2. Niciun C este A
3. Prin urmare, niciun C este B

Exemplu:

1. *Toți câinii sunt mamifere*
2. *Nici o pisică nu este câine*
3. *Prin urmare, nici o pisică nu este mamiferă*

În acest argument, termenul major este "*mamifere*" care este distribuit în concluzie (ultima declarație) pentru că facem o afirmație despre o proprietate a tuturor mamiferelor: *că nu sunt pisici*. Cu toate acestea, nu este distribuită în premisa majoră (prima afirmație) în care vorbim doar despre o proprietate a unor mamifere, anume doar unele mamifere sunt câini. Eroarea constă în a presupune că *inversul* primei afirmații (*că toate mamiferele sunt câini*) este, de asemenea, adevărat.

Exemplu final și scuze pentru pisici, amestecându-le în politica^[9]:

1. Toți comuniștii sunt de stânga.
2. Niciun conservator nu este comunist.
3. Prin urmare, conservatorii nu sunt de stânga.

Și aparent similar...

1. Toți câinii sunt animale.
2. Nici o pisică nu este câine.
3. Prin urmare, nici o pisică nu este animal.

• **Concluzia negativă din premise afirmative**^[89] [en. Negative Conclusion from Affirmative Premisses] – Dar se poate și invers, când silogismul are o concluzie negativă și când ambele premise sunt afirmative. Exemplu:

Premisa: *Toți coloneii sunt ofițeri* (afirmativ)

Premisa: *Toți ofițerii sunt soldați* (afirmativ)

Concluzie: *Prin urmare, niciun colonel nu este soldat*
(negativ)

Formal:

Toti A sunt B.

Toti B sunt C.

Asadar, C nu este A.

Regula prevede că un silogism în care ambele premise sunt afirmative nu poate ajunge la o concluzie negativă. Exact una dintre premise trebuie să fie negativă pentru a construi un silogism valid cu o concluzie negativă. (N.B. Un silogism cu două premise negative comite eroarea aferentă a **Premiselor exclusive**, v. mai jos)

• **Premisele exclusive**^[90] [en. Exclusive Premises, Two Negative Premises] – Exemplu relevant ^[99]:

Nu toate pisicile sunt câini.

Unii câini nu sunt animale de companie.

Prin urmare, unele animale de companie nu sunt pisici.

Acest lucru poate părea o concluzie logică, deoarece dacă Unii câini **nu sunt** animale de companie, atunci cu siguranță Unii câini **sunt** animale de companie; reformulat puțin, premisa declară "*Nu toți câinii sunt animale de companie*", iar dacă unele animale de companie sunt câini, atunci nu toate animalele de companie pot fi pisici. Tragem concluzia că unele animale de companie sunt pisici, un fapt imbucurător desigur, dar din păcate nu este susținut de niciuna dintre premise. Pentru clarificare absolută, despre câini:

Nici o planetă este câine.

Unii câini nu sunt animale de companie.

Prin urmare, unele animale de companie nu sunt planete.

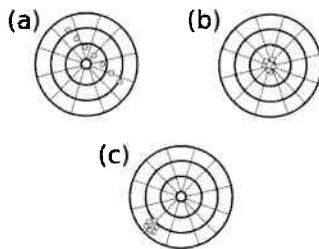
Din acest exemplu putem vedea mai clar că diferența dintre un câine și o planetă nu este legată cauzal de domesticirea câinilor. Cele două premise sunt exclusive iar concluzia ulterioară este un nonsens, deoarece ar implica faptul că unele animale de companie sunt planete și în mod sigur nu ne dorim așa ceva. Tot vorbind despre câini, situația este (logic vorbind) și mai gravă:

Reptilele nu sunt mamifere.

Nici un câine este reptila.

Prin urmare, câini nu sunt mamifere.

Premisele contradictorii^[14] [en. Contradictory Premises] - Problema premiselor contradictorii este bineînțeles faptul că not fi simultan adevărate și nu putem genera un argument solid. Interesant faptul că logicienii fac diferența între un argument *valid* și un argument *solid*: logica argumentului poate fi validă dar argumentul este vai de capul lui. Ceea ce amintește de altă confuzie frecventă, anume *Acuratețe vs. Precizie*:

Explicație: (a) nu arată nici precizie și nici acuratețe (b) în schimb, arată ambele, un ideal iar (c) este precis întrucât loviturile/datele sunt grupate, dar acuratețea vs. centrul țintei lasă de dorit. Exemplu: veverițele au obiceiul să îngroape alune, dar când vor să le recupereze distrug cam 2m² de gazon. Apropos, nu greșiți deloc dacă va gândiți la **Statistică**.

Exemple:

Total este muritor, D-zeu nu este muritor, deci D-zeu nu este Total” – Pare un argument împotriva panteismului, dar studiile științifice arată că de fapt este un argument împotriva bunului-simț.

“Vasile este un profesionist, dar amator câteodată” – Afirmatii de acest gen sunt binevenite la o bîrfă, dar la servicii poate fi fatal.

Negarea antecedentului (1) ^[1] [en. Negating Antecedent and Consequent, Improper Transposition] – Mai dificil de explicat, dar este real. Forma logică corectă este următoarea:

Dacă P atunci Q.

Așadar, dacă non-Q atunci non-P.

... ceea ce este diferit de:

Dacă P atunci Q.

Așadar, dacă non-P atunci non-Q.

Exemplu:

“Dacă X cântă cîntece de dragoste atunci este gay. Așadar, dacă X nu cântă cîntece de dragoste, nu este gay.” – Aici antecedentul (P) este *“X cântă cîntece de dragoste”* și consecventul (Q) *“este gay”*. Vedem cum deși premisa este discutabilă, argumentul este valid în termeni logici. Pentru claritate se poate discuta ceva mai departe:

“Dacă Y crede că cei care cântă cîntece de dragoste sunt gay, atunci este un idiot. Așadar, dacă Y nu crede astfel, el nu este un idiot.” – Deși par sinonime, *tîmpit* și *idiot* sunt diferite într-o conversație amicală și credem, de dragul discuției, că dacă

s-a ajuns la o asemenea discuție atunci Y (probabil Vasile) este în mod evident un idiot.

Asumarea concluziei [en. Alleged Certainty, Assuming the Conclusion] – Este vorba despre lipsa premiselor și despre expresia *“Toată lumea știe că... deci trebuie să fie adevărat”* și când se presupune că concluzia este evidentă. Pare acceptabil, dar din păcate suntem animale sociale și observăm cum se fac declarații absolute/cu mare încredere despre lucruri care, în realitate, sunt discutabile. Ele pot fi tipice în sfera ta socială, ideologică sau culturală dar nu înseamnă că este tipic sau că toată lumea gândește la fel. Exemple:

“Toate lumea știe că fără religie suntem pierduți.” – Nu chiar toată lumea, din observații personale atei par foarte bine orientați.

“Suntem cu toții datori mamelor noastre, toată lumea știe asta.” – Bineînțeles, mai ales în cazul în care mama n-a luat decizia logică să te avorteze la timpul potrivit.

“Este evident că președintele este un idiot.” – Dacă este adevărat, să ne amintim puțin că a fost ales. Oare de către alți idioți?

Silogismul cu patru termeni^[91] [en. Ambiguous Middle Term Fallacy, Fallacy of Four Terms, lat. *quaternio terminorum*] – După cum s-a explicat, un silogism (categoric) conține exact 3 termeni. Dar dacă sunt 4 termeni nu putem trage întotdeauna o concluzie, și de aici problema. În raționamentul de zi cu zi, eroarea apare cel mai frecvent prin echivoc: folosind același cuvânt sau aceeași expresie, dar cu un sens diferit de fiecare dată, creând un *al patrulea termen*, chiar dacă se folosesc doar trei cuvinte distincte:

Premisa majoră: *Nimic nu este mai bun decât fericirea veșnică.*

Premisă minoră: *Un sandviș cu șuncă este mai bun decât nimic.*

Concluzie: *Un sandviș cu șuncă este mai bun decât fericirea veșnică.*

Cuvântul "*nimic*" din exemplu două sensuri: "*nimic nu este mai bun*" înseamnă că lucrul are cea mai mare valoare posibilă (nu există nimic mai bun); "*mai bine decât nimic*" înseamnă doar că lucrul descris are o anumită valoare (mai mult decât valoarea zero, implicită a nimicului). Prin urmare, "*nimic*" acționează ca doi termeni diferiți în acest exemplu, creând astfel eroarea a patru termeni.

Eroarea este naturală, ceea ce o face și periculoasă, exemple:

„China este prietenoasă față de Franța, Franța este prietenoasă față de SUA, deci China este prietenoasă față de SUA.” – Știm destule despre China și Franța, și istoric vorbind ambele sunt suspicioase iar SUA apelează în general la Sylvester Stallone să rezolve rapid problemele diplomatice internaționale delicate.

„Numai omul este un animal rațional.

Nicio femeie nu este bărbat.

Prin urmare, nicio femeie nu este un animal rațional.” –

Puțină precauție s-ar impune aici, mai puțin dacă preferați să dormiți afară la -25° C.

Recapitulam, este important^[9]:

Un silogism categoric este un argument cu trei termeni. Un **termen** este un cuvânt sau o expresie care se referă la o clasă sau o categorie de lucruri, motiv pentru care astfel de argumente sunt